

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА КООРДИНИРАНИ ДЕЙСТВИЯ ПО ОПАЗВАНЕ, ПОДДЪРЖАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ПРИРОДЕН ПАРК ВИТОША

Ние, Съюзът на архитектите в България като организатор на Конференцията „Витоша – време е за решения“, авторите на докладите, хората, обичащи града ни и планината, туристите, скиорите, защитниците на природата, софиянци,

Заявяваме, че не може повече да продължава бездействието по случващото се с Природен парк „Витоша“.

Какво е настоящето:

- Природен парк „Витоша“ е най-натоварената с хора, застрояване и автомобили защитена природна територия в България и това натоварване се увеличава с годините;
- Наличната нормативната уредба, засягаща територията на Витоша е противоречива и практически без връзка между отделните нормативни документи;
- Природен парк „Витоша“ е територия без ясен субект на управление – с неясен брой потенциални управляващи и с още по-неясни техни отговорности;
- Срокът на Плана за управление на Природен парк „Витоша“, одобрен през 2005 г., е изтекъл преди точно 10 години и все още не е актуализиран;
- Природен парк „Витоша“ е територия без устройствена обезпеченост – няма действащи, няма разработващи се и няма възложени никакви устройствени планове;
- В Природен парк „Витоша“ има десетки неподдържани туристически обекти – рушащи се и запуснати без ясна регламентация на тяхното функциониране и идеи за тяхното бъдеще;
- Пешеходната и велосипедна инфраструктура е в лошо състояние – не се поддържа и няма идеи за развитие;
- Тази година окончателно спряха всички лифтове, осигуряващи най-екологично съобразния достъп до средната и висока част на планината;
- Ски спортът в Природен парк „Витоша“ е доведен на практика до клинична смърт. Детските ски-училища са подложени на административен тормоз и са поставени в невъзможност да работят нормално.

Витоша е дар от бога и за София, и за България! Обичаме я и всички заедно сме длъжни да я пазим и развиваме в полза на хората и защитавайки природата!

Затова, като взехме предвид наличната ситуация, се обединихме в убеждението си, че е ВРЕМЕ ЗА РЕШЕНИЯ

Решения на държавата, на общините и на гражданите и техните организации.

Решения не едностранчиви и компромисни, а за комплексни, взаимоотношения и координирани действия.

За да подпомогнем държавата и общините и едновременно с това да имаме основание да настояваме и да изискваме действия от тях, предлагаме следното:

1. ЗАЩИТА И ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА: Близостта на Витоша до най-големия български град поражда значителен антропогенен натиск върху природната среда, особено в качеството ѝ на защитена територия. В Природния парк съществуват и се ползват с най-различно предназначение десетки сгради, много съоръжения, инженерни мрежи, пътища и други... Много софиянци приемат Витоша като тяхната планина, която имат неограничено право да ползват. По тази причина действията по защитата на природата на Витоша на институции, граждански организации и експерти често се възприемат от мнозинството от гражданите като ограничения за ползването на планината от хората. Несъмнено тази ситуация изисква някои специфики в нормативна уредба и разлики от тази на останалите природни паркове. Освен това независимо, че Витоша е с най-дълги и най-големи по обем изследователски дейности по опазване на природата в България, липсва единна система за контрол и мониторинг. Няма ясна система за контрол и управление на наличните обекти и урбанизирани зони и ограничаване на тяхното въздействие върху природата. Няма ясни правила за забрана или за допускане на нови обекти на територията на парка.

Какво е необходимо да се направи:

- Да се създаде и прилага трайна система за мониторинг на биотичните и абиотични фактори на околната среда;
- Да довърши учредяването и да се обозначат и контролират санитарно-охранителните зони за водоизточниците за питейни води (деривациите, доставящи води за яз. „Студена“ и на основните и резервни водоизточници за населените места на Столична, Самоковска и Пернишка общини, както и източници за питейни води за обекти в планината – сгради и туристически чешми);
- Да се обявят за гори във фаза на старост части от горските територии собственост на Столична община, попадащи в границите на Природен парк „Витоша“;
- Да се ангажират експерти с опит в опазването и развъждането на дивеча в дългосрочни възстановителни програми;
- Да се осигури следи и контролира ефективно пречистване на отпадните води от обектите на територията на ПП Витоша;
- Да се подпомогнат инвестициите в нови екологични технологии за достъп като лифтове, въжени линии и електрически автобуси, които да направят планината по-достъпна при запазване на природния ѝ баланс;
- Да се въведе система за ограничения на достъпа с МПС в парка, обвързано с капацитета на регламентирани паркинги на територията на Природен парк „Витоша“;

2. НОРМАТИВНА УРЕДБА: Действащата правна уредба по отношение Природен парк „Витоша“ е недостатъчно конкретна и в някои случаи противоречива. Едни от най-неизяснените постановки в нея е по отношение на лифтовете и ски пистите, което създава поводи за сериозни конфликти между отделни граждански и професионални общности. Липсата на координация между нормите в Закона за защитените територии, Закона за горите и Закона за устройство на територията, както и подзаконовите актове към тях, води до противоречиви тълкувания и отново до конфликтни ситуации.

Съгласно чл. 7 от Закона за устройството и застрояването на Столична община, устройството на Природен парк „Витоша“ се осъществява съгласно Плана за управление на парка и въз основа на подробни устройствени планове, изготвени в съответствие с него, при спазване изискванията на действащото законодателство. Така територията на Парка е изключена от обхвата на Общия Устройствен План на Столична община и на Плана за управление е предоставена функция на Общ устройствен план и той следва да отговаря на изискванията както на Закона за защитените територии и на Наредбата за разработване на планове за управление на защитените територии, така и на изискванията на Закона за устройство на територията и актовете по прилагането му (Наредба № 8 за обема съдържанието на устройствените планове). Действащият План за управление на Природен парк „Витоша“ от 2005 г. обаче не съдържа реквизитите на общ устройствен план и съответно не може да бъде основа за разработване на специализирани подробни устройствени планове.

Какво е необходимо да се направи:

- Да се измени Законът за горите в частта на вещноправния и устройствен режим на лифтове, vleкове и ски-писти;
- Да се изменят Законът за горите и Законът за защитените територии с цел уреждане на специализирана администрация в системата на Министерството на околната среда и водите, която да осъществява контролни дейности на територията на Природен парк „Витоша“;
- Да се измени Законът за защитените територии в частта му зониране с възможност да се определят и подзони със специфични режими съответстващи на характеристиките на средата;
- Със закон, въз основа на Югозападно държавно предприятие и на основание чл. 62, ал. 3 от Търговския закон, да се създаде специализирано държавно предприятие за стопанисване на територията на Природен парк „Витоша“;
- Да се допълни Наредбата за разработване на планове за управление на защитените територии (НРПУЗТ), като се регламентира и устройствената част към плановете, с ресурсите на графичните средства, предвидени за общите устройствени планове по Наредба № 8 за обема и съдържанието на устройствените планове.

3. СТОЛИЧНА ОБЩИНА, ОБЩИНА ПЕРНИК И ОБЩИНА САМОКОВ – ВЪЗМОЖНОСТИ И НЕВЪЗМОЖНОСТИ: Трите общини – Столична община, община Перник и община Самоков, в административните граници на които се намира Природен парк „Витоша“, практически са изключени от управлението му. Това води тези основни по закон субекти на управлението на територията до най-вече декларативна ангажираност, формални действия и системни оправдания. В същото време има инцидентни демонстрации на интерес – например в Плана за интегрирано развитие (ПИРО) на Столична община 2021-2027 г., приет с Решение № 749/15.11.2021 г. на Столичния общински съвет, в Стратегическа цел 3, Приоритет 3, Специфична цел 9, Мярка 9.М4 „Устойчиво използване на местните природни дадености за развитие на „зелен“ лечебен и здравословен туризъм“, е включена дейност „Актуализация и приемане на нов План за управление на Природен парк „Витоша“, с условия за развитие на ски, вело и друг вид природосъобразен туризъм, изработване на подробни устройствени планове за обектите на Витоша в съответствие с условията в Плана за управление“, като за изпълнение на мярката са предвидени 26 730 000 лв. Това заедно със също така инцидентните срещи, дискусии и други мероприятия, комплектовани с обещания без практически действия, демотивират и обезверяват...

Какво е необходимо да се направи:

- В процеса по довършване на актуализацията на Плана за управление на Природен парк „Витоша“, което е предоставено на Дирекция Природен парк „Витоша“, в съответствие с чл. 58, ал. 2 от Закона за защитените територии, следва да се ангажират, включително и финансово и Столична община, община Перник и община Самоков.
- В работата по актуализацията на Плана за управление на Природен парк „Витоша“ да се включват и отдавна създадени и функциониращи общински структури като например „Географска информационна система – София“ ЕООД и ОП „Софияплан“, които може да са принос за доброто сътрудничество между държавата и общините, особено в устройствената компонента на Плана.
- Столична община и Община Перник първоетапно да възложат изработване на опорен план, а впоследствие след приемането на Плана за управление и съобразени с него специализирани подробни устройствени планове за наличната и новопредвидената транспортна и инженерна инфраструктура в Природен парк „Витоша“ – автомобилни пътища, паркинги, лифтове, функциониращи като градски транспорт, водоснабдяване, канализация и електроснабдяване;

4. СТАТУТ НА СОБСТВЕНОСТ НА ЕЛЕМЕНТИ ОТ ПАРКА: Статутът на собственост, управление и ползване на имоти в Природен парк „Витоша“ в момента не само не съдейства за доброто управление на парка, но в определени случаи откровено пречи. Статутът на горски пътища (§ 1, т. 13 и 15 от ДР на Закона за горите) на транспортната мрежа в Природен парк „Витоша“ се разминава с действителния начин на ползването

им, включително и за масов градски транспорт и създава сериозни проблеми при изграждането, ремонтите и текущата им поддръжка. Статутът на пътническите лифтова като част от обществената транспортна техническа инфраструктура за масов транспорт в горска територия не е намерил адекватна уредба в Закона за горите. Липсата на статут на ски писти (с изключение на „Лалето“) на терените с такова реално от много години начин на ползване, е сериозен проблем за развитието на ски спорта.

Какво е необходимо да се направи:

- Държавата да прехвърли на Столична община и на Община Перник за управление или в собственост на имотите държавна собственост, представляващи автомобилни пътища към туристическите обекти в парка.
- Да се преговаря със собственика на наличните и спрени от движение туристически лифтове – Княжевски, Драгалевски и Симеоново, които несъмнено са част от градския транспорт на София за придобиване от Столична община на дял от собствеността.
- Да се отвори за широко обществено ползване подходящият сграден фонд, собственост на държавата и Столична община, разположен на територията на Природен парк „Витоша“.
- Да се уреди статута на ски-пистите като право на ползване без промяна на предназначението на земята, с възможност за проектиране и изграждане на необходимата за функциониране на пистите инфраструктура.

5. УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДЕН ПАРК ВИТОША.

В момента основен субект на управление на Природен парк „Витоша“ е Дирекция „Природен парк Витоша“, която е поделение на Изпълнителна агенция по горите (ИАГ) към Министерство на земеделието и храните. Дирекцията има 24 души състав и работи по Правилник, утвърден от ИАГ 2012 г., в който в чл. 5 са описани 42 задължения - почти два пъти повече от броя на служителите. Бюджетът на ѝ за 2023 г. е 651 хил.лв., от които разходите за персонал са 479 хил.лв. или 74 % от всички средства. На територията на ПП Витоша се намира и Държавно ловно стопанство „Витошко-Студена“, което се разполага на площ от 9 898 ха – повече от една трета от площта на целия Природен парк. Държавното ловно стопанство е част от Югозападно държавно предприятие, но работи, извършва услуги, провежда търгове, има собствена сметка и в титула му фигурира „ТП“ (Търговско предприятие).

Какво е необходимо да се направи:

- Дирекция Природен парк „Витоша“ като второстепенен разпоредител на бюджетни средства да премине в структурата на Министерство на околната среда и водите с функции на контролен орган на цялата територия на парка. На това министерство

са присъщи функции по провеждане на държавната политика за опазване на защитени територии, сред които са природните паркове и резервати.

- Да се създаде Държавно предприятие „Природен парк Витоша“ по смисъла на чл. 62, ал. 3 от Търговския закон към Министерство на земеделието и горите, в което да се влее „Държавно ловно стопанство Витошко-Студена“ и това държавно предприятие да поеме стопанисването на цялата територия на парка като му бъдат вменени функции по поддръжка и изграждане на инфраструктурата в парка, реализиране на приходи от търговска дейност, такси за услуги и др.

- В управлението на Държавно предприятие „Природен парк Витоша“ да се включат представители на Столична община и Община Перник.

6. УСТРОЙСТВЕНА ПОЛИТИКА

В момента приетият през 2005 г. План за управление на Природен парк „Витоша“ е с изтекъл вече повече от 10 години срок. До актуализацията на Плана за управление се запазват разписаните в него режими и норми за ползване на земи, гори и водни площи, строителство и други дейности. През 2013 г. е утвърдено задание за актуализация на Плана. Проектът на актуализация бе изработен проект от дружество „Пролес-инженеринг“ ООД по възлагане от Дирекция Природен парк „Витоша“ и все още не е приет. В началото на 2007 г. влезе в сила Законът за устройството и застрояването на Столична община, според който устройството на Природен парк „Витоша“ се осъществява съгласно плана за управление на парка и въз основа на подробни устройствени планове, изготвени в съответствие с плана за управление. Планът за управление от 2005 г. не съдържа необходимите реквизити като основа за изработване на подробни устройствени планове. Общините, на чиято територия се намира парка, не са възлагали и одобрявали подробни устройствени планове както за туристическите центрове и другите застроени терени, така и за елементите на техническата инфраструктура. Определяне на функционалното предназначение на отделните видове устройствени зони и самостоятелни терени на базата на подробни геодезически заснемания, възможности за създаване на специализирани подробни устройствени планове на зоните за реализация, обхвата и начинът на промяна в статута на терените за туризъм и спорт – ски-писти, лифтове, урбанизирани застроени терени, терени за бъдещо застрояване

Какво е необходимо да се направи:

- В рамките на 12 месеца да се довърши и одобри актуализация на Плана за управление на Природен парк „Витоша, като за целта МОСВ, ПЗГ, Столична община и Община Перник осигурят необходимия финансов ресурс.

- В съответствие с Плана за управление да се възложат и изработят специализирани подробни устройствени планове на туристическите ядра на територията на Природен парк „Витоша“.

- На основата на предписанията на Плана за управление да се възложат и изработят специализирани подробни устройствени планове за предвидените в него ски-зони.

7. РАЗВИТИЕ НА СПОРТА И ТУРИЗМА.

7.1. Ски спорт: Ски спорта на Витоша е доведен до границата на оцеляване. Особено отчайващо е положението след спирането на последния транспортен лифт – Симеоново – Алеко. А най-тъжно е, че детските ски училища, които осигуряват спорт и чист въздух на децата на София, са поставени в условия на невъзможност да изпълняват благородната си миси

Какво е необходимо да се направи:

- Да се разработи съобразено с климатичните промени специализиран устройствен план за развитие на ски зони и необходимите за функционирането им лифтове, велекове и съпътстваща инженерна инфраструктура.
- Спазвайки всички изисквания за защита на природата, в Плана за управление на Природен парк „Витоша“ да се въведат подзони с режим „ски писта“ и по този начин да се регламентира използването на тези терени през зимния сезон за ски спорт.
 - Да се осигури възможност за използване на съществуващи водоеми за изграждане на модерна мрежа за технологичен сняг. Същите лятно време могат да се използват и за гасене на пожари.
 - Базите на ски училищата, които са поставени след одобрени архитектурни и конструктивни проекти и съответни решения да бъдат включени в актуализацията на Плана за управление на Природен парк „Витоша“ с постоянен устройствен статут.
 - Терените за практикуване на зимни спортове в детските ски зони и снежни паркове да бъдат обезпечени с детски преместваеми велекове и пътеки.

7.2. Планинско колоездене: За планинското колоездене, като все по-популярен и практикуван спорт на Витоша. С увеличаване на хората, които го практикуват, обаче започва да се създава конфликт с туристите пешеходци.

Какво е необходимо да се направи:

- Да се осигури интелигентно разпределяне на трафика и взаимодействието между планинските колоездачи и други посетители и ползватели на планината. Това включва споделен достъп с туристите и други ползватели до пътеки, по които карането не е рисково.

- Да се ограничи достъпът за планински колоездачи по пътеки с голяма натовареност от пешеходци.
- Да се обособят и изградят специализирани велотрасета за по-екстремно и рисково каране, по които достъпът на пешеходни туристи да е ограничен или забранен.
- Да се изградят подходящи велотрасета и учебни зони/полигони за начинаещи и за семейно каране. Такива са необходими както във високите части на планината (за ползване в периода юни-септември), така и в ниските части (за ползване в периода април-ноември). За такава цел може да се използва трасето за ски бягане в център Алеко.
- Да се подобри достъпа до планината за велосипедисти чрез монтиране на стойки за велосипеди на линиите от градския транспорт и на лифтовите съоръжения.

7.3. Пешеходен туризъм: Пешеходците изискват актуални и добре поддържани маркировки по туристическите пътеки, които да са ясно видими и достъпни през всички сезони. Занемарените пътеки и маркировки са опасност за туристите и увеличават значително натоварването на маршрутите, които са познати и поддържани. Необходимо е да има информационна обезпеченост – знаци за пресичащи животни, туристически пътеки, пресичащи пътя, информационни табели на разклоните и на спирките на градския транспорт. Сегашното състояние на туристопотока на Витоша води до претоварване на няколко популярни маршрута и обекти, което не само уврежда околната среда, но и създава неудобство за самите туристи

Какво е необходимо да се направи:

- За да се подкрепи пешеходния туризъм следва да се поддържат и възстановят местата за отдих и настаняване. Наличието на достъпни и функционални хижи и заслони е от съществено значение за пешеходния туризъм, за хората, които търсят почивка след дълги преходи или спортни активности. Възстановяването и модернизацията на тези обекти са от ключово значение за превръщането на Витоша в предпочитана дестинация за пешеходен туризъм.
- Да се изградят нови изходни пунктове с предвидени към тях буферни паркинги. По този начин ще се създадат нови маршрути, които да разпределят потока от туристи към по-малко посещавани части на планината. Това включва разработването на маршрути с различни нива на трудност, които да предложат разнообразие за всички групи посетители — от начинаещи до опитни планинари.
- Да се използва възможността за подобряване на ситуацията с пешеходния туризъм е организирането на доброволчески кампании за поддръжка и почистване на пътеките. Въвеждането на инициативи като програмата „Осинови пътека“, популярна в САЩ, би могла да ангажира туристическите организации, фирми и доброволци в поддръжката на маршрутите.

7.4. Туристически места за настаняване: Много от хижите и заслоните на Витоша са в лошо състояние или с неясен устройствен и правен статут, което затруднява тяхното възстановяване и използван

Какво е необходимо да се направи:

- За решаването на този проблем е необходимо ускоряване на правните процедури за уреждане на статута на тези обекти. Време е да се преустанови практиката ведомства и институции да се занимават с несвойствени за тях дейности, като стопанисване и поддръжка на хижи. Необходимо е да се даде възможност на планинарски организации като „Българския туристически съюз“ и други подобни да поемат стопанисването и управлението на занемарените и безстопанствени обекти на територията на планината.

- Необходимо е за възстановяването на хижите и инфраструктурата, стопаните да бъдат насърчавани и подпомагани като получават стимули от държавата под формата на данъчни облекчения или концесии.

8. ФИНАНСИРАНЕ: За да се поддържа, опазва и развива Природен парк Витоша, е необходим значителен финансов и човешки ресурс. Това може да се реализира само при ясно определен субект на управление на Парка, който да има регламентирана възможност да осигурява набирането на такъв ресурс, както и да осигурява съответната организация за ефективното му използване. Такъв субект би могло да бъде Държавно предприятие Природен Парк Витоша, който освен осигурено от държавата, Столична община и община Перник финансиране в предварително договорено съотношение като ежегодни финансови вноски в дружеството, да ползва и допълнителни източници на приходи, като например:

- Платен достъп на всички автомобили в територията на парка;
- Платено паркиране на територията на парка;
- Такса върху всички нощувки на обектите за подслон;
- Приходи от наеми на обекти;
- Приходи от лифтовете;
- Такси от разрешителни за бране на гъби, на билки и др.;
- Публично-частно партньорство;
- Дарения.